

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/189/2007

SPOŁECZNO-POLITYCZNE POSTAWY POLAKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

SPIS TREŚCI

POGLĄDY OGÓLU SPOŁECZEŃSTWA NA TEMAT ISTOTNYCH KWESTII SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH	1
ZRÓŻNICOWANIE POGLĄDÓW W ELEKTORATACH GŁÓWNYCH PARTII POLITYCZNYCH.....	6
CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATÓW.....	7
POTENCJALNE ELEKTORATY PARTYJNE NA OSIACH PODZIAŁÓW POLITYCZNYCH.....	14

Po raz kolejny już zapytaliśmy Polaków o ich opinie w ważnych kwestiach będących tematem debaty politycznej¹. Analiza opinii elektoratów partii politycznych, cieszących się obecnie największym poparciem społecznym, posłużyła nam do skonstruowania ich charakterystyki. Podjęliśmy także próbę odtworzenia aktualnych osi podziałów politycznych w Polsce oraz określenia na nich pozycji elektoratów najważniejszych obecnie partii politycznych względem siebie.

Przedmiotem naszego zainteresowania były opinie społeczne na temat kwestii światopoglądowych oraz dotyczących wizji ładu społeczno-gospodarczego. Te kwestie to: lustracja, prawna regulacja aborcji, rola Kościoła w państwie, pełnienie przez państwo funkcji opiekuńczych, system podatkowy, walka z bezrobociem, prywatyzacja państwowych przedsiębiorstw, zwalczanie przestępczości kosztem ograniczania swobód obywatelskich, model integracji europejskiej.

POGLĄDY OGÓLU SPOŁECZEŃSTWA NA TEMAT ISTOTNYCH KWESTII SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH

Analizę charakterystyk potencjalnych elektoratów warto poprzedzić przedstawieniem poglądów całego społeczeństwa na omawiane kwestie, a tam, gdzie to możliwe, pokazać zmiany, jakie zaszły w społecznych opiniach w ciągu ostatnich kilku lat.

Ankietowani określali swoje poglądy na każdą kwestię za pomocą 7-punktowych skal, których krańce (1–7) wyznaczały dwa przeciwstawne rozwiązania modelowe, środek zaś (4) oznaczał opinię ambiwalentną.

Poprzednie badanie poświęcone tej tematyce realizowaliśmy dwa i pół roku temu, wiosną 2005 roku. Wynikało z niego, że klimat społeczny w Polsce sprzyja partiom odwołującym się w sferze gospodarki do potrzeby wzmocnienia roli państwa, a w sferze ideologicznej – głoszącym konserwatyzm obyczajowy i konieczność rozliczenia się z PRL-owską przeszłością. Od tego czasu sytuacja się zmieniła.

¹ W komunikacie wykorzystano zagregowane dane z dwóch kolejnych badań: „Aktualne problemy i wydarzenia” (209), 10–14 października 2007 roku, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1385) oraz „Aktualne problemy i wydarzenia” (208), 31 sierpnia – 4 września 2007 roku, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=844).

Tabela 1

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych							
	VII 1995	VIII 1996	V 1997	V 1999	IX 2001	III 2003	IV/V 2005	IX-X 2007
	w procentach							
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	28	44
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	16	15
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	40	30
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	16	11
Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	-	53	-	57	-	67	75	67
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	14	-	17	-	13	8	12
Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw (5+6+7)	-	25	-	17	-	14	8	13
Trudno powiedzieć	-	8	-	9	-	6	9	8
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	74	74	75	81	90	81	85	83
Odpowiedź ambiwalentna (4)	12	11	10	9	4	8	6	8
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	10	15	13	8	4	9	7	8
Trudno powiedzieć	4	1	1	2	2	2	2	1
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	-	-	72	-	76	-	73	67
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	8	-	6	-	7	7
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	-	-	18	-	14	-	15	21
Trudno powiedzieć	-	-	2	-	4	-	5	5
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać (1+2+3)	-	-	-	70	72	73	75	66
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	8	5	6	5	8
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki (5+6+7)	-	-	-	19	20	20	18	23
Trudno powiedzieć	-	-	-	3	3	1	2	3

Tabela 1 (cd.)

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych							
	VII 1995	VIII 1996	V 1997	V 1999	IX 2001	III 2003	IV/V 2005	IX-X 2007
	w procentach							
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	41	-	-	64	-	56	49	41
Odpowiedź ambiwalentna (4)	12	-	-	7	-	9	8	10
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	44	-	-	27	-	33	41	47
Trudno powiedzieć	3	-	-	2	-	2	2	3
Osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	-	58
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	9
Osoby pełniące funkcje publiczne nie powinny składać oświadczeń dotyczących tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	-	20
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	13
Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką (1+2+3)	70	79	78	82	80	80	80	83
Odpowiedź ambiwalentna (4)	13	8	7	9	6	9	7	5
Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę (5+6+7)	14	13	13	8	12	9	9	9
Trudno powiedzieć	4	1	2	2	3	2	4	3
Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	-	-	-	36	31	32	25	30
Odpowiedź ambiwalentna (4)	-	-	-	23	20	24	17	21
Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	-	-	-	33	36	34	47	37
Trudno powiedzieć	-	-	-	9	13	10	11	12

Tabela 2

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Wartości średnie na skali 1–7 wśród ogółu badanych	Odchylenie standardowe
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	3,62	2,25
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności		
(1) Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe	2,40	1,86
(7) Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw		
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	1,87	1,57
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.		
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	2,67	2,21
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów		
(1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać	2,82	2,20
(7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki		
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,15	2,47
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli		
(1) Osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL	2,78	2,26
(7) Osoby pełniące funkcje publiczne nie powinny składać oświadczeń dotyczących tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL		
(1) Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką	1,80	1,63
(7) Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę		
(1) Przerzywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	4,28	2,08
(7) Przerzywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane		

Spadek stopy bezrobocia, poprawa sytuacji gospodarczej w kraju oraz polepszenie materialnych warunków życia – to powody, dla których etatystyczne poglądy na rolę państwa są wyrażane obecnie słabiej niż dwa i pół roku temu. Nadal jednak w sprawach związanych z gospodarką i pojmowaniem roli państwa dominuje orientacja etatystyczna.

Wyraźny spadek w ostatnich miesiącach poziomu bezrobocia w Polsce powoduje, że rządziej postrzegane jest ono jako problem społeczny wymagający pilnego rozwiązania,

częściej natomiast jako zjawisko, które w niewielkiej skali może być pożyteczne dla gospodarki. Nadal jednak większość Polaków uważa, że jest ono zjawiskiem szkodliwym, które należy bezwzględnie zwalczać.

Po okresie zahamowania procesu przekształceń własnościowych w Polsce maleje społeczna niechęć do przyspieszania prywatyzacji. Ciągłe jednak większość Polaków uważa, że proces ten powinien przebiegać powoli i obejmować tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe.

W ostatnich dwóch latach zwiększyła się liczba zwolenników podatku liniowego. W dalszym ciągu jednak większość Polaków opowiada się za progresywną skalą podatkową, uznając, że osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy mało zarabiają.

Stabilne i jednoznaczne pozostają opinie społeczne na temat odpowiedzialności państwa za bezpieczeństwo socjalne obywateli. Ogromna większość Polaków opowiada się za państwem opiekuńczym, które zapewnia swoim obywatelom takie świadczenia społeczne, jak: opieka zdrowotna, szkolnictwo itd.

Po raz drugi w katalogu najważniejszych kwestii debaty politycznej umieściliśmy integrację europejską. W myśleniu Polaków o tym procesie zaszły ostatnio istotne zmiany. O ile wiosną 2005 roku przeważało przekonanie, że Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej daleko idącej niezależności, o tyle obecnie przewagę uzyskali zwolennicy ścisłej integracji państw członkowskich.

Inną kwestią, w której stanowisko Polaków w istotny sposób się zmieniło, jest zwalczanie przestępczości. W latach ubiegłych (z wyjątkiem roku 1995) przeważała opinia, że z przestępczością należy walczyć twardo, nawet za cenę ograniczania praw i swobód obywatelskich, obecnie zaś przeważa przekonanie, że zwalczanie przestępczości nie powinno się odbywać kosztem zmniejszania swobód obywateli. Z pewnością jest to po części przynajmniej efekt spadku przestępczości w ostatnich latach.

Niezmiennie pozostają społeczne opinie na temat roli Kościoła w państwie. Zdecydowana większość Polaków uważa, że Kościół powinien być oddzielony od państwa i nie powinien zajmować się polityką. Przekonanie to wyraża jeszcze nieco więcej osób niż dwa i pół roku temu.

Po okresie wyraźnego zaostrenia poglądów dotyczących prawnej regulacji przerywania ciąży, restrykcyjne podejście w tej kwestii jest obecnie rzadsze. Nadal jednak

więcej osób opowiada się raczej za prawnym zakazem przerywania ciąży, niż popiera dopuszczalność aborcji.

W poprzednich badaniach sondowaliśmy stosunek do kwestii rozliczeń z PRL-owską przeszłością pytając respondentów o ich nastawienie do dekomunizacji. Tym razem wśród kwestii poddanych ocenie społecznej umieściliśmy lustrację. Większość ankietowanych uważa, że jest ona potrzebna. Ich zdaniem, osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL.

ZRÓŻNICOWANIE POGŁADÓW W ELEKTORATACH GŁÓWNYCH PARTII POLITYCZNYCH

Opinie o wszystkich kwestiach poddanych ocenie badanych są w istotnym stopniu zróżnicowane w elektoratach głównych partii politycznych. Podobnie jak dwa i pół roku temu największe rozbieżności w opiniach widoczne są w kwestiach światopoglądowych i związanych z oceną przeszłości. Kontrowersje budzi zatem przede wszystkim sposób prawnej regulacji aborcji oraz potrzeba przeprowadzenia lustracji. Istotne są także różnice w opiniach na temat zakresu dopuszczalnego wpływu Kościoła na sferę polityki, choć wszystkie elektoraty akceptują zasadę rozdziału Kościoła od państwa.

Znaczące różnice zdań dotyczą kwestii, czy zwalczanie przestępczości może odbywać się kosztem ograniczania praw i swobód obywatelskich.

Opinie elektoratów na temat pożądanego ładu społeczno-gospodarczego i rozumienia roli państwa są bardziej zbliżone do siebie. Mimo to stosunkowo dużo rozbieżności budzi kwestia podatków, tempa prywatyzacji oraz znaczenie bezrobocia w gospodarce rynkowej. Mniejsze są natomiast różnice poglądów dotyczących pełnienia przez państwo funkcji opiekuńczych. Niezależnie od istotności różnic w opiniach, we wszystkich potencjalnych elektoratach przeważa przywiązanie do wizji państwa opiekuńczego, akceptacja progresywnej skali podatkowej, przekonanie o szkodliwości istnienia nawet niewielkiego bezrobocia oraz poparcie dla ograniczonego tempa i zakresu prywatyzacji.

Sympatycy ugrupowań reprezentowanych w parlamencie w istotnym stopniu różnią się w opiniach dotyczących modelu integracji europejskiej. Niemniej jednak ich zwolennicy w mniej lub bardziej zdecydowany sposób opowiadają się za zacieśnianiem integracji państw członkowskich.

CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATÓW

Platforma Obywatelska. Poglądy zwolenników PO na gospodarkę oraz pojmowanie przez nich roli państwa są mniej etatystyczne niż opinie przeciętnego Polaka i stosunkowo liberalne na tle pozostałych elektoratów. Zdecydowana większość sympatyków tej partii opowiada się zatem za pełnieniem przez państwo funkcji opiekuńczych (78%). Ponad połowa (56%) uważa, że należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe. Tyle samo zwolenników PO (56%) domaga się bezwzględnego zwalczania bezrobocia, choć stosunkowo duża grupa (32%) uważa, że niewielkie bezrobocie może być pożyteczne dla gospodarki. Większość wyborców PO (57%) akceptuje także progresywną skalę podatkową, choć zwolenników podatku liniowego jest wśród nich relatywnie dużo (33%).

W elektoracie PO więcej zwolenników niż przeciętnie w całym społeczeństwie uzyskuje postulat ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej (51%).

Opinie wyborców PO na temat lustracji układają się niemal tak samo jak w całym społeczeństwie – ponad połowa z nich (57%) uważa, że osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL. Prawie co czwarty (23%) nie widzi takiej potrzeby.

Sympatycy PO nieco wyraźniej niż ogół badanych opowiadają się za rozdziałem Kościoła od państwa (89%). Ich poglądy na temat prawnej regulacji aborcji są nieco bardziej liberalne niż przeciętnie. Odwrotnie niż w całym społeczeństwie nieco więcej jest wśród nich zwolenników legalizacji aborcji (34%) niż osób popierających jej prawny zakaz (30%).

Zwolennicy PO częściej niż przeciętnie są przeciwni zwalczaniu przestępczości kosztem ograniczania praw i swobód obywatelskich (58%).

Z analiz² wynika, że na poparcie dla PO wpływa przede wszystkim niechęć do angażowania Kościoła w politykę, postulowanie przyspieszenia prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw i wprowadzenia podatku liniowego, a w dalszej kolejności także akceptacja istnienia niewielkiego bezrobocia oraz sprzeciw wobec ograniczania praw obywatelskich w walce z przestępczością.

² Przeprowadzono analizę regresji logistycznej.

Tabela 3

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach			
	PO	PiS	LiD	PSL
	w procentach			
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	51	42	59	36
Odpowiedź ambiwalentna (4)	16	13	14	24
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	29	36	25	30
Trudno powiedzieć	4	9	2	10
Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	56	76	72	71
Odpowiedź ambiwalentna (4)	18	8	14	9
Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw (5+6+7)	21	10	11	14
Trudno powiedzieć	5	6	3	6
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	78	85	78	78
Odpowiedź ambiwalentna (4)	11	8	11	11
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	11	7	10	11
Trudno powiedzieć	0	0	1	0
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	57	74	65	70
Odpowiedź ambiwalentna (4)	8	6	10	7
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	33	18	25	21
Trudno powiedzieć	2	2	0	2
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać (1+2+3)	56	67	53	58
Odpowiedź ambiwalentna (4)	11	8	8	6
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki (5+6+7)	32	23	39	32
Trudno powiedzieć	1	2	0	4

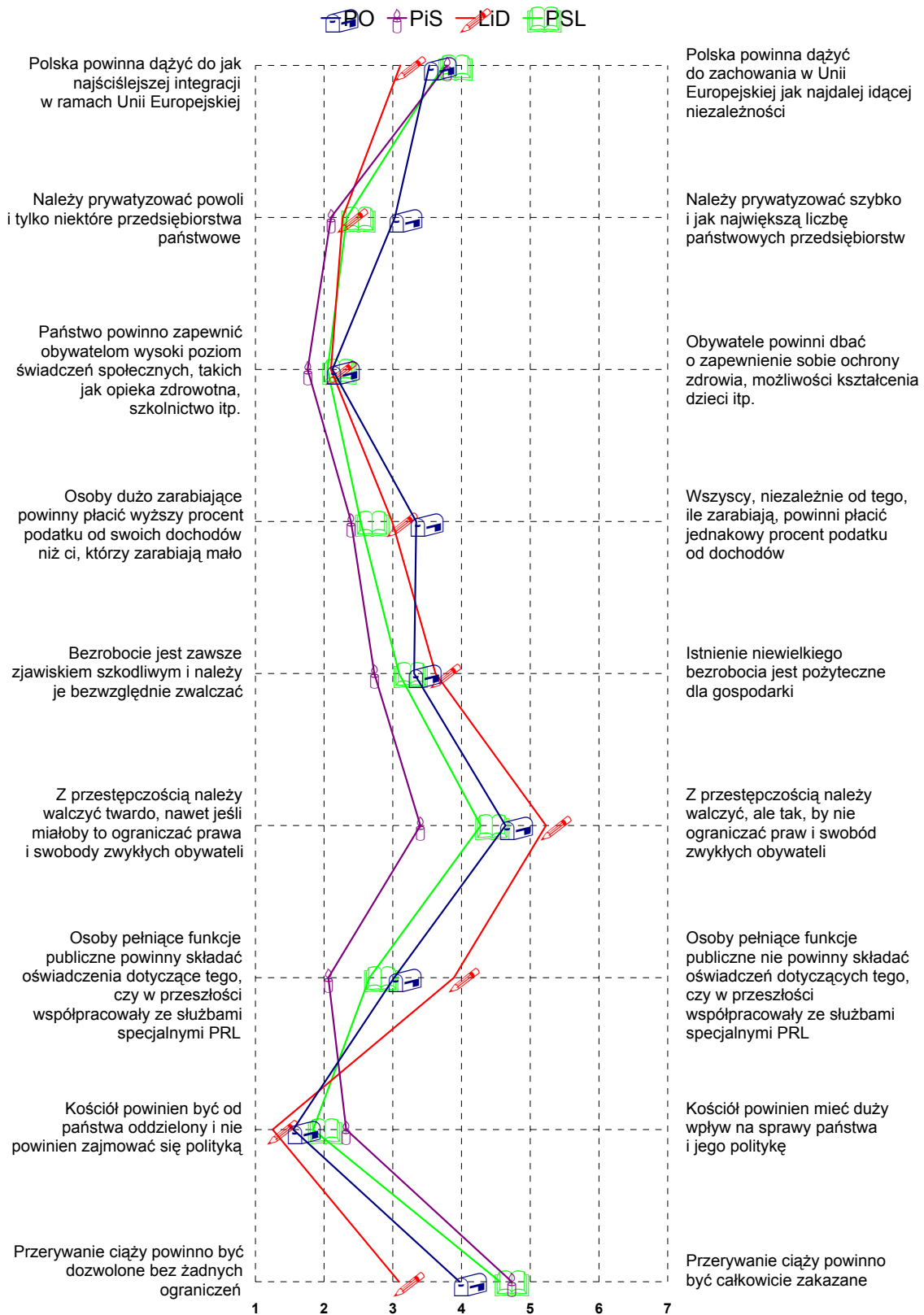
Tabela 3 (cd.)

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach			
	PO	PiS	LiD	PSL
	w procentach			
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	33	54	23	37
Odpowiedź ambiwalentna (4)	9	9	8	12
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	58	35	67	50
Trudno powiedzieć	0	2	2	1
Osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL (1+2+3)	57	75	46	64
Odpowiedź ambiwalentna (4)	13	4	11	6
Osoby pełniące funkcje publiczne nie powinny składać oświadczeń dotyczących tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL (5+6+7)	23	12	38	23
Trudno powiedzieć	7	9	5	7
Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką (1+2+3)	89	73	95	84
Odpowiedź ambiwalentna (4)	4	10	3	5
Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę (5+6+7)	6	16	1	10
Trudno powiedzieć	1	1	1	1
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	34	23	51	25
Odpowiedź ambiwalentna (4)	27	19	21	21
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	30	48	16	47
Trudno powiedzieć	9	10	13	7

Tabela 4

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	PO	PiS	LiD	PSL
	wartości średnie na skali 1–7			
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	3,53	3,79	3,11	3,74
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności				
(1) Należy prywatyzować powoli i tylko niektóre przedsiębiorstwa państwowe	3,03	2,10	2,27	2,33
(7) Należy prywatyzować szybko i jak największą liczbę państwowych przedsiębiorstw				
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	2,12	1,76	2,10	2,05
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.				
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	3,34	2,39	2,99	2,53
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów				
(1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać	3,31	2,73	3,62	3,09
(7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki				
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,64	3,40	5,23	4,28
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli				
(1) Osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL	3,02	2,06	3,89	2,66
(7) Osoby pełniące funkcje publiczne nie powinny składać oświadczeń dotyczących tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL				
(1) Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką	1,55	2,32	1,25	1,84
(7) Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę				
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	3,97	4,73	3,09	4,56
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane				

**RYS. 1. OPINIE POTENCJALNYCH ELEKTORATÓW POSZCZEGÓLNYCH PARTII.
WARTOŚCI ŚREDNIE NA SKALI 1-7**

Prawo i Sprawiedliwość. Charakterystycznym rysem zwolenników tej partii jest akceptacja ograniczenia praw i swobód obywatelskich w celu zapewnienia skutecznej walki z przestępczością (54%). Elektorat PiS wyróżnia się także podejściem do takich kwestii ideologicznych jak: lustracja, rola Kościoła w państwie oraz prawna regulacja przerywania ciąży. Zdecydowanie częściej niż wyborcy innych ugrupowań uważają oni, że osoby pełniące funkcje publiczne powinny składać oświadczenia dotyczące tego, czy w przeszłości współpracowały ze służbami specjalnymi PRL (75%). Zdecydowana większość sympatyków PiS (73%) akceptuje zasadę rozdziału Kościoła od państwa, choć nieco więcej niż w elektoratach innych partii jest wśród nich zwolenników angażowania się Kościoła w sprawy państwa i jego politykę (16%). Wyraźnie bardziej restrykcyjne niż wśród ogółu badanych jest stanowisko wyborców PiS w kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży. Niemal połowa z nich (48%) opowiada się za prawnym zakazem aborcji. Mniej niż co czwarty (23%) skłania się raczej do przekonania, że przerywanie ciąży powinno być legalne.

W kwestiach dotyczących ładu społeczno-gospodarczego i pojmowania roli państwa opinie sympatyków PiS są bardziej etatystyczne niż poglądy pozostałych elektoratów. Zdecydowana większość zwolenników tego ugrupowania oczekuje od państwa pełnienia funkcji opiekuńczych (85%), opowiada się za ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (76%), utrzymaniem progresywnej skali podatkowej (74%) oraz bezwzględnym zwalczaniem bezrobocia jako zjawiska szkodliwego (67%).

Wśród sympatyków PiS przeważa opinia o potrzebie ściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (42%). Stosunkowo dużo jest jednak wśród nich zwolenników zachowania przez Polskę daleko idącej niezależności w tej organizacji (36%).

Jak wskazują analizy³, chęci głosowania na PiS sprzyja przede wszystkim akceptacja zaangażowania Kościoła w politykę, poparcie dla lustracji, postulowanie twardej walki z przestępczością nawet za cenę ograniczania praw i swobód obywatelskich oraz niechęć do prywatyzacji.

Lewica i Demokraci. Zwolenników tej formacji łączą i odróżniają od sympatyków pozostałych ugrupowań przede wszystkim opinie w kwestiach ideologicznych: miejsca Kościoła w życiu publicznym, prawnej regulacji aborcji oraz lustracji. Sympatycy LiD najsilniej wyrażają sprzeciw wobec politycznego zaangażowania Kościoła – pogląd, że

³ Zob. przypis 2.

powinien on być oddzielony od państwa i nie powinien zajmować się polityką, jest przez nich powszechnie podzielany (95%). Zajmują zdecydowanie najbardziej liberalne stanowisko w kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży – połowa z nich (51%) uważa, że aborcja powinna być legalna. W elektoracie LiD zdecydowanie niższe niż wśród sympatyków pozostałych partii jest poparcie dla lustracji. Niemniej jednak także i oni częściej są za (46%) niż przeciw jej przeprowadzaniu (38%).

Wyborcy LiD są wśród analizowanych elektoratów największymi zwolennikami ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej – popiera ją ponad połowa z nich (59%). Za zachowaniem w UE jak największej niezależności opowiada się co czwarty sympatyk LiD (25%).

Poglądy zwolenników LiD na temat modelu ładu społeczno-gospodarczego i roli państwa nie odbiegają na ogół od ogólnych wyobrażeń społecznych. Zdecydowanej większości wyborców LiD bliski jest model państwa opiekuńczego (78%). Większość z nich opowiada się za ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (72%) oraz za utrzymaniem progresywnej skali podatkowej (65%). Sympatycy tej partii częściej niż zwolennicy pozostałych ugrupowań akceptują natomiast istnienie niewielkiego bezrobocia jako zjawiska pożytecznego dla gospodarki (39%), choć większość z nich (53%) uważa, że jest ono zawsze szkodliwe.

Jak wynika z analiz⁴, chęć oddania głosu na LiD jest uwarunkowana przede wszystkim: dezaprobatą zaangażowania Kościoła w politykę, poparciem dla prawnej dopuszczalności aborcji, sprzeciwem wobec lustracji. W mniejszym stopniu zamiar głosowania na to ugrupowanie wiąże się z niezgodą na ograniczanie praw i swobód obywatelskich w walce z przestępczością, poparciem dla wzmocnienia integracji europejskiej oraz postulatem ograniczenia skali i tempa prywatyzacji.

Polskie Stronnictwo Ludowe. Zwolennicy tej partii nie wyróżniają się na tle elektoratów pozostałych ugrupowań poglądami dotyczącymi zasad porządku społeczno-gospodarczego i pojmowaniem roli państwa. Większość z nich opowiada się zatem za rozbudowanymi funkcjami opiekuńczymi państwa (78%), ograniczeniem tempa i zakresu prywatyzacji (71%) oraz progresywną skalą podatkową (70%). Potencjalni wyborcy PSL nieco częściej niż przeciętnie skłonni są zaakceptować istnienie niewielkiego bezrobocia

(32%), choć ponad połowa z nich (58%) uważa, że jest ono zawsze szkodliwe i powinno się je bezwzględnie zwalczać.

Opinie sympatyków PSL na temat modelu integracji europejskiej są bardziej podzielone niż poglądy pozostałych elektoratów. Mimo iż odsetek zwolenników utrzymania przez Polskę daleko idącej niezależności w UE nie odbiega wśród nich od przeciętnej (30%), zachowują stosunkowo dużą rezerwę wobec postulatu pogłębiania integracji europejskiej (36%).

Opinie elektoratu PSL na temat roli Kościoła w państwie układają się niemal tak samo jak wśród ogółu badanych – ponad cztery piąte potencjalnych wyborców tej partii (84%) akceptuje zasadę rozdziału Kościoła od państwa.

W kwestii prawnej regulacji przerywania ciąży zwolennicy PSL zajmują – podobnie jak wyborcy PiS – konserwatywne stanowisko, opowiadając się raczej za jej prawnym zakazem (47%) niż dopuszczalnością (25%).

Zwolennicy PSL nieco częściej niż przeciętnie deklarują poparcie dla lustracji (64%). Poglądy sympatyków PSL na temat zwalczania przestępczości są bardziej zbliżone do przeciętnych niż układ opinii w pozostałych elektoratach. Co drugi z nich (50%) nie wyraża zgody na ograniczanie praw i swobód obywatelskich w celu poprawy skuteczności walki z przestępczością.

Stanowisko w żadnej kwestii uwzględnionej w badaniu nie wiąże się w istotnym stopniu z deklarowanym poparciem dla PSL.

POTENCJALNE ELEKTORATY PARTYJNE NA OSIACH PODZIAŁÓW POLITYCZNYCH

Wyrażone na skali opinie elektoratów partyjnych posłużyły nam do wyodrębnienia – za pomocą analiz statystycznych⁵ – trzech osi podziałów politycznych w Polsce. Pierwsza i najważniejsza oś dzieląca elektoraty w syntetyczny sposób pokazuje oczekiwania elektoratów dotyczące ładu społeczno-gospodarczego i roli państwa. Jej krańce można opisać jako etatyzm i liberalizm. Na orientację etatystyczną składa się postulowanie ograniczenia zakresu i tempa prywatyzacji, przywiązanie do modelu państwa opiekuńczego, postawa egalitarna, wyrażająca się w akceptacji progresywnej skali podatkowej, oraz niepopieranie nawet niewielkiego bezrobocia. Opcję liberalną wyznacza postawa proprywatyzacyjna,

⁴ Patrz przypis 2.

⁵ Przeprowadzono analizę czynnikową.

sceptycyzm wobec modelu państwa opiekuńczego, poparcie dla podatku liniowego oraz zgoda na istnienie bezrobocia.

Drugi wymiar dzielący elektoraty można ogólnie określić jako aksjologiczno-kulturowy. Odzwierciedla on w znacznej mierze rozumienie terminów „lewica” i „prawica” w naszym kraju i w dużym stopniu określa tożsamość prawicową i lewicową. Jeden z krańców osi można zatem opisać jako konserwatyzm kulturowy, współwystępujący z aprobatą idei rozrachunku z PRL-owską przeszłością. Tworzą go: sprzeciw wobec prawnej dopuszczalności aborcji, akceptacja wpływu Kościoła na sprawy państwa, zgoda na ograniczanie swobód obywatelskich w walce z przestępczością oraz poparcie dla lustracji. Drugi kraniec tego wymiaru można określić jako liberalizm światopoglądowy połączony z dążeniem do przekreślenia politycznej przeszłości. Jest on wyznaczony przez: liberalne stanowisko w sprawie prawnej regulacji aborcji, aprobatę rozdziału Kościoła od państwa, niezgodę na ograniczanie praw obywatelskich w imię walki z przestępczością oraz sprzeciw wobec lustracji.

Trzeci wymiar, w stosunkowo najmniejszym stopniu określający podziały polityczne w Polsce, pokazuje stosunek elektoratów do procesu pogłębiania integracji europejskiej. Skrajne punkty osi dzielącej elektoraty ze względu na ich nastawienie do tego procesu można opisać jako proeuropejskość *versus* dystans do Europy. Z jednej strony jest to zatem akceptacja pogłębiania integracji europejskiej, z drugiej zaś – przekonanie o potrzebie zachowania w UE jak największej niezależności.

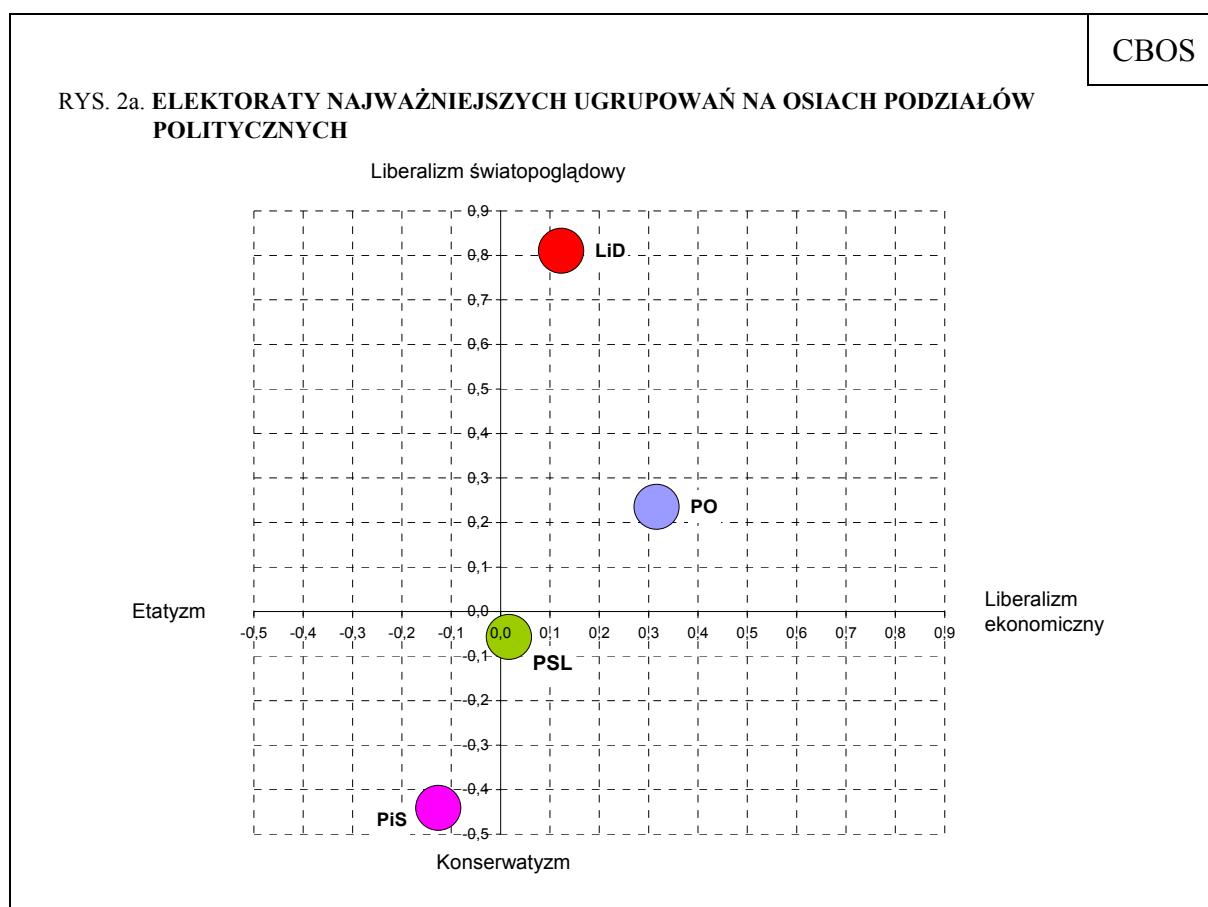
Ze względu na trudności z czytelnym przedstawieniem na płaszczyźnie trójwymiarowego modelu podziałów politycznych polskiego społeczeństwa, układ elektoratów prezentujemy na trzech odrębnych rysunkach, które uwzględniają każdorazowo po dwa opisane wyżej wymiary.

Usytuowanie elektoratów na osi etatyzm – liberalizm gospodarczy pokazuje, że najbardziej wyraziste poglądy na temat zasad ładu społeczno-gospodarczego i roli państwa ma elektorat PO. Wyborców tej partii charakteryzuje stosunkowo największe poparcie dla rozwiązań liberalnych. Na drugim biegunie znajdują się wyborcy PiS, wśród których najsilniejsze są postawy etatystyczne. Oprócz wyborców PO po stronie oznaczającej orientację liberalną mieści się elektorat LiD. Niemal w centrum znajduje się natomiast elektorat PSL, któremu wszakże bliżej pod względem wizji ładu społeczno-gospodarczego i pojmowania roli państwa do wyborców PiS niż PO.

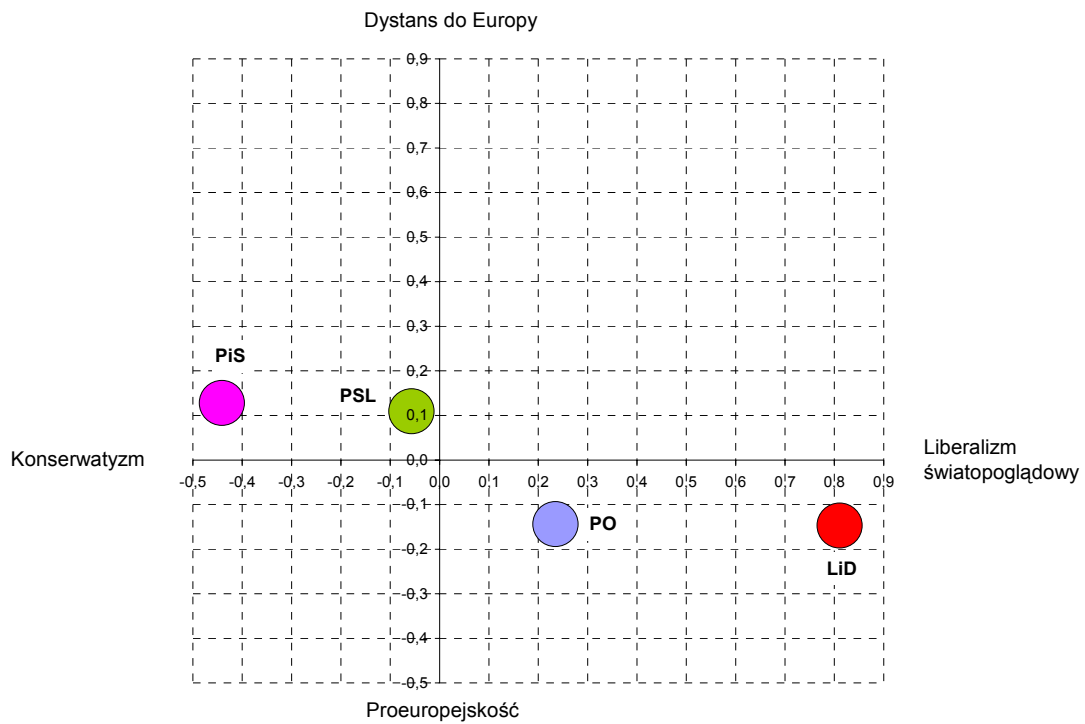
W wymiarze aksjologiczno-kulturowym pozycje przeciwległe względem siebie zajmują elektoraty LiD i PiS, przy czym bardziej skrajnie usytuowany jest elektorat LiD. Wyborców LiD w zdecydowanie większym stopniu niż pozostałe elektoraty cechuje liberalizm światopoglądowy. Zwolennicy PiS-u są natomiast najbardziej konserwatywni. Niemal w połowie drogi między elektoratem LiD i PiS znajdują się wyborcy PO. Biorąc pod uwagę polskie uwarunkowania, można stwierdzić, że bliższa jest im opcja liberalna niż konserwatywna. Elektorat PSL, ze względu na jego miejsce na osi konserwatyzm – liberalizm światopoglądowy, można określić jako centrowy.

Układ elektoratów względem trzeciego z wymiarów, obrazującego stosunek do pogłębiania integracji europejskiej, jest mniej wyrazisty. Najbardziej proeuropejskie są elektoraty LiD i PO, które na osi proeuropejskość – dystans do Europy sytuują się niemal w tym samym miejscu. Bardziej sceptyczni wobec pogłębiania europejskiej integracji są wyborcy PiS i PSL.

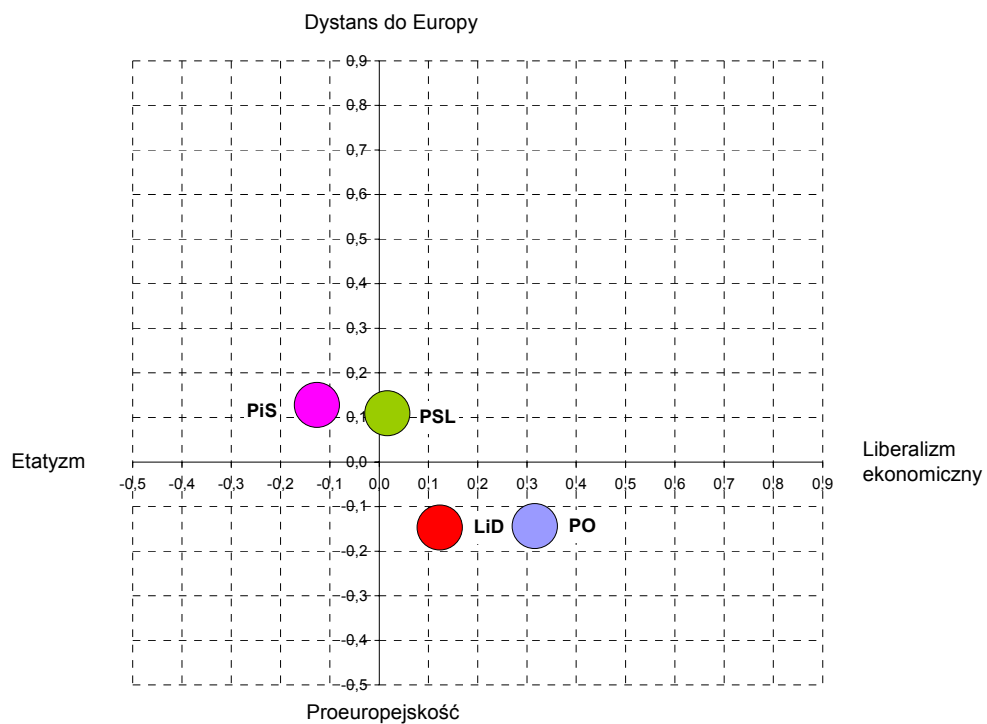
Poniżej przedstawiamy usytuowanie elektoratów poszczególnych ugrupowań względem wymiarów wyznaczonych w analizie.

RYS. 2b. ELEKTORATY NAJWAŻNIEJSZYCH UGRUPOWAŃ NA OSIACH PODZIAŁÓW POLITYCZNYCH

RYS. 2c. ELEKTORATY NAJWAŻNIEJSZYCH UGRUPOWAŃ NA OSIACH PODZIAŁÓW POLITYCZNYCH

Wyniki naszych badań pokazują, jak zmienia się klimat społeczno-polityczny w Polsce i jakie są oczekiwania wyborców wobec partii politycznych. Zmiany, jakie zaszły w myśleniu Polaków o kwestiach gospodarczych i światopoglądowych w ciągu ostatnich dwóch lat, tłumaczą także zmiany w dokonywanych przez nich wyborach politycznych – wyborcze zwycięstwo PiS w 2005 roku i tegoroczny sukces PO.

W ostatnich dwóch latach za sprawą dobrej koniunktury gospodarczej i wzrastającego zadowolenia z warunków życia osłabło nieco etatystyczne podejście do gospodarki i roli państwa. Nadal jednak Polacy opowiadają się za rozbudowanymi funkcjami opiekuńczymi państwa, angażowaniem się władz w zwalczanie bezrobocia, ograniczeniem skali i tempa prywatyzacji oraz progresywną skalą podatkową. Coraz bardziej powszechne zadowolenie z członkostwa w Unii Europejskiej przełożyło się na wzrost poparcia dla pogłębiania procesu integracji europejskiej. Za ściślejszą integracją opowiada się już ponad dwie piąte Polaków. Z kolei zwiększenie się poczucia bezpieczeństwa, a także – być może – kontrowersje związane z pracą organów ścigania za rządów PiS spowodowały większe uwrażliwienie Polaków na kwestię ograniczania praw i swobód obywatelskich. Przeważająca część społeczeństwa nie daje już przyzwolenia na takie praktyki w walce z przestępczością. Mniej restrykcyjne niż dwa lata temu jest także podejście do prawnej regulacji przerywania ciąży, nadal jednak przeważają zwolennicy częściowego lub całkowitego zakazu aborcji.

Jeśli weźmiemy po uwagę podejście do gospodarki, to okaże się, że elektoraty dwóch partii cieszących się obecnie największym poparciem społecznym – PO i PiS – znajdują się na przeciwstawnych biegunach. Ze względu na orientacje aksjologiczno-kulturowe opozycyjne pozycje zajmują PiS i LiD. Platforma Obywatelska grupuje elektorat o stosunkowo najbardziej liberalnych poglądach na gospodarkę, raczej liberalny światopoglądowo i proeuropejski. Prawo i Sprawiedliwość przyciąga wyborców nastawionych etatystycznie, konserwatywnych światopoglądowo i z większą rezerwą odnoszących się do pogłębiania procesów integracyjnych. Ugrupowanie Lewica i Demokraci skupia elektorat jak na polskie warunki umiarkowanie liberalny w kwestiach gospodarczych,

wyraźnie liberalny światopoglądowo oraz proeuropejski. Elektorat Polskiego Stronnictwa Ludowego sytuuje się natomiast w centrum – zarówno jeśli chodzi o podejście do gospodarki, jak i orientację aksjologiczno-kulturową – odnosząc się ze stosunkowo większym dystansem do kwestii pogłębiania integracji europejskiej.

Opracowała
Beata ROGUSKA